

MEGJELEN MINDEN VASÁRNAP.

Előfizetési feltételek:

Egész évre ... kor. 50.—

Félévre ... » 25.—

Negyedévre ... » 12.50

Egyes szám ára 1 korona.

A HÉT

POLITIKAI ÉS IRODALMI HETILAP.

Főszerkesztő:
KISS JÓZSEF.Felelős szerkesztő:
RÓZSA MIKLÓS.

Ezerkesztőség és Kiadóhivatal:

BUDAPEST,
VIII., Népszínház-utca 22. sz.

Telefonszám »József« 527.

Hirdetések
felvétele ugyanott.

— Budapest, február hó 2. —

Ady Endre.

(1877—1919.)

Nézem Ady Endre szép halottfejét a ravatalon és
eszembe jutnak az ő prófétai szavai:

*Az Ur Illésként elviszi mind,
Kiket nagyon sujt és szeret:
Tüzes, gyors szíveket ad nekik,
Ezek a tüzes szekerek.*

Lobogó szive — a Balassi Bálintok, Csokonai Mihályok, Petőfi Sándorok örök ifjúságának tüze — hamar kiégett, mert tékozló lángolással égett, nem lassu, takarékos parázsként. Nem harcol és nem csókol többé, »elszáradt már az ajka«. (Nem lehet róla egy sort sem leírni, hogy ne az ő szavait idézzük.)

A nemzet halottja! — mondják róla hivatalosan. Szép szó, bár nem az ő stílusából való, de fejedelmi elégtétel az üldözött szegénylegénynek. Ennek örülünk, hogy ezt végre kimondták: hogy nem egy pártnak a halottja, nem a radikálisoké, a szocialistáké, — hanem mindenkié, a magyarságé. Nem a »forradalom költője«, annál sokkal több: a huszadik századé.

Jellemző, hogy nálunk a politika szerint skatulyázzák be a költőket; az egyik; munkapárti, a másik: a feudális-kapitalista bagolyvárat ledöntő forradalmár. A politika összedőlhet, de a költészet ígéi el nem mulnak. Vajjon Balassi Bálintban csak a militaristát lássuk-e, mert a végbeli vitéz-életet dicsőítette, Zrinyi Miklós háborus uszító-e, mert a Zrinyiácsszal a török hódoltság ellen izgat, Arany Jánost csak az »ósi naczionalisták« vallják-e magukénak, mert arra vetemedett, hogy a középkori nemes leventével megölette a hetvenkedő cseh vitézt?

Mikor a Múzeum rideg oszlopai előtt tolongó vegyes tömeget láttam, az Arany János nyakába ülő siheder kíváncsiakat, a látványosságra odacsődült munkanélküli katonákat, a rekedten és tekintély hiján ordító vörös-jelvényes rendezőket, rongyos ruhájú »karhatalmi« készültséget és az egész elvtárs-bucsuztatási jellegű, minden arisztokratikus végtisztesség-pompa nélküli szertartást, a másik véglet jutott eszembe, a kitűnő Lexikon, mely — az összes ujságok sietve irták ki belőle — ezekben a sub specie aeternitatis kinyilatkoztatott, siralmasan semmitmondó szavakban foglalja össze az utókor számára a költő érdemeit, hogy: »lelkes követőkre és heves ellenzőkre tett szert«.

Kié Ady Endre? Egyiké sem. Mit ért a konzervatív világnézet az Ady modern, meghasonlott, tulkkulturált,

neurasztheniás, világfájdalmas, tragikus lelkéből? Mit ért belőle a forradalmár, aki a néhány proletár-vers és bátyadöngető káromkodás mögött nem látja a csodák erdőjét, a víziók titokzatos világát? Ady költészete nem a forradalmi seregek fölvonulási országútja, hanem rejtelmes sziget, ahová csak a kiválasztottak jutnak el. Minden pártkiszajátítás daczára is kétségtelen, hogy soha még ilyen arisztokratikusan távol nem állott a magyar költészet a megmozduló nagy néptömegektől. Milyen versekkel indult harczba a forradalom? Talán a »Halál lovait« ragasztotta ki a házfalakra, a »forradalmár« költőnek ezt az egyik legszebb versét, ezt a Böcklin szigeténél százszorta megdrágább, tulvilágokat sejtető, vérfagyasztó muzsikát? Vagy talán az »Örök halálmenet« lett a forradalom himnusza: ez a mély filozofiája, materialista világnézetű haláltánc? A dekadens párisi versek, a hervadt szépségek kultusza, a »Zozó levele«, a »Hotelszobák lakója«: ebben van az új Magyarország politikai hitvallása? Az Élet-fa, Azurország, Elillant évek, A fekete zongora, Az öröm-város, Léda, a »Vér és arany« lázbajító szimbolumait odaadjuk a zavaros politikai verseiért? Nem, Adynak egész mentalitása, gőgösen egyéni érzései és finom lelki remegései olyan messzire huzódtak a forradalom megvalósulásának perczétől, hogy a politikus- és szociológus-irodalmárok nem

Székely A. felv.

mertek betörni az ő szentélyébe, hanem előránzigálták a Petőfi silány és izléstelen köztársasági tákolmányait és azokkal orditozták tele a falakat. Hamis képet festenek Adyról, akik — fegyvertárs után nézve — csak a vén vármegyeház fölgyújtóját akarják látni benne. Ady lelke végtelen sokhuru zongora: mindenki leütheti a maga billentyűjét rajta, de melódiákat csak az esztétáknak és művészetrajongóknak játszik.

És a nyelve! A szavai, a képei, a bizarr szépségű jelzői és magasabb harmoniába olvadó disszonanciái ma is rejtély a tömegeknek, mint a »szent nagy óceán«, mely előtt leborul a Klinger szimbolikus alakja: »an die Schönheit«. Mennyi hagyomány-keresés, mennyi gyökeres múlt, mennyi menekülés a banális köznapi stilstól, az utca jelszavaitól minden sora!

Nem, ne írják Ady nevét a pártpolitika zászlójára, hagyják meg ezt az utolsó kuruczot mindnyájunknak, busuló magyaroknak.

Zolnai Béla.

Ábránd egy alvó, szőke szüzzől.

Szeretnék úgy lepni meg
Ágyadban álmodozva;
Homlokod fénylenék: hideg,
Szép elefántsontrózsza.
S képem aludna két szemed
Lezárt miniatürjén,
Endymionként gyermekem,
A pillák lila hűsén.

S csókokat szórnék hallgatag
Vállaid szüz havára;
Lelkemre kötném lénhajad,
Mint hurt gitár nyakára,
Míg nárcziszillaton repül
Szived egy más világban,
S a végtelenbe áterdül,
Zenévé szublimáltan.

Majd halkán felnyitnám szemed
Fényes tündéri táját;
Megpenditném a két kezed
Ölelő csókkaszáját.
Gyöngyhalász lennék s kipergett
Szavaidat motoznám,
Egy boldog, drága igennek
Gyöngyét felszínre hoznám.

S mint szobrász veri a vésőt,
Hogy csillog, zeng a márvány,
Szemem, a bus tüzzel égőt,
Zengő husodba vágnám:
A vágyam szilaj gyönyörre
Válnék — és mint egy Isten,
Játszanék csendben, örökké
Ibolyafürteiddel.

Sántha György.

Különvélemény.

Lelki cenzura.

— jan. 31.

Freud professzor írja meg igen szépen, hogy mint válik a ránk kényszerített hallgatás bizonyos dolgokról lassanként természetünké, egy belső lelki szükség-szerűséggé. Ugyanezt láthatjuk most nagyban. Láthatjuk: hogyan vált a nyomtatott betűre kívülről rákényszerített cenzura egy belső lelki gátlássá. A hivatalos cenzura már elmúlt, de megmaradt még a belső, a lelki cenzura. Épp fordítva, mint ahogy Madách mondta az intézményekről: a test meghal, a lélek túléli... (hozzátehetjük még: sirból hazajáró vampir gyanánt). Mert visszajár még a cenzura és vérét szivja a nyomtatott betűnek. Kiszivja belőle az igazságot, a való élethez való minden közösséget.

Mert a világért ne tessék félreérteni: nem a lelkiismeret ellenőrzéséről van itt szó. Írók, újságírók, amit föltétlenül igaznak, helyesnek, követendőnek tartanak, mégsem merik leírni. Nem mert a közvélemény terrorjától félnek. Hiszen tudják, meggyőződésük, vallják, hogy olvasóik is úgy gondolkoznak, mint ők. De nem írják le. Inkább hallgatnak. Ez egy belső lelki gátlás. Ami nyomtatásban jelenik meg, az mind »nyilvánosságnak szánt«. Senki sem a gondolatait írja meg. Hanem előbb »egyeztet«, »magasabb szempontból« vizsgál, »mérlegel« és így tovább. Eredmény pedig — ezt mindenki tudja, hogy így van — a nyomtatott betű nemcsak őszinteségét vesztette el, hanem hitelét is. Az emberek az újságközleményeknek vagy csak felét hiszik el, vagy kétszeresét. Sohasem annyit, amennyi tényleg ott van. Mindjárt azt nézik: mennyit hallgat el, vagy mennyit tesz hozzá egy bizonyos cél érdekében. És mi lehet ez a cél? Mit akar elérni ezzel? — kérdezi Politizáló János polgártárs, aki már csupa megszokásból kizárólag és csakis a sorok között olvas. Ő az igazi értesüléseit nem is az újságból szerzi be. Neki meggyőződése, hogy azokat csakis »beavatott helyről« hallottam, hogy kitől, nem mondhatom meg, de ne add tovább — magánbeszélgetésekből kaphatja meg. Amiben van annyi igazság, hogy az újságokból ugyan semmi esetre sem.

És nemcsak hírekkel van ez így. Hanem minden lenyomatott szóval, ami valamiképpen összefüggésben van a világ aktuális nagy kérdéseivel. Az emberek a szavak mögött keresgélnek. Mert tudják, hogy ma két véleménye van mindenkinek: egy privát és egy a nyilvánosság számára való.

Az irodalom pedig még igyebbül van. Mindennek, ami valósággal irodalom, lényege az őszinteség. Ezért ők nem mérlegelhetnek, nem cenzurázhatnak. Ők hallgatnak. És ez a legszomorubb. Tessék végignézni a színházak műsorát, a megjelenő könyvek jegyzékét, a tárczarovatokat. Hol van valami, amiben egy szó, egy gesztus, egy rámutatás, egy felismerés van ezekre az időkre, melyeknek pedig minden percét jegyezni

fogja a világtörténet. Nem az aktualitást keresem, az semmi, annak semmi köze a költészethez, az káros kolonc, hanem igenis azt az irodalmat, mely Voltairt és Beaumarchaist, Zolát és Hauptmant, Eötvöst és Petőfit küldte a forradalmak elé. Az irodalom az időből nő ki, a kor valóságos talajából, és keresem a gyökérszálakat, melyek odafűzik, keresem a nedveket, táplálékot, eszméket, gondolatokat, problémákat, melyeket onnan szív magába, melyeknek meg kellene látszani benne, — »az élet tükre« — de hol vannak? A mi irodalmunk még csak nem is üvegházi növény. Az epruvettában mesterségesen összehabart valami, görcső alá készített száraz metszet. Élet nélkül, vér nélkül. Miért? A bátorság, kedv, képesség hiányzik az írókban? Erről lehet még vitatkozni. De egy bizonyos: az irodalom elszakadt az élettől és egyre jobban játék lett, szórakozás, »narkotikum«, amint ezt Kóbor Tamás is igen világosan bevallotta.

Hogy hogyan jutottunk idáig? Óh, erre egyszerű a felelet. Négy és fél évig ült rajtunk a háború. Tudták sokan, hogy ostoba, czéltalan vérengzés az egész, gonosztett az emberi méltóság ellen, tudták, hogy a mi kormányunk, a mi uralkodónk, a mi imperializmusunk épp olyan bűnös, mint az ellenfélé... de hát olvasta ezt valaki nyomtatásban? Pedig a negyedik évben már mindenki így gondolkozott és mégis ujságok, kabarédalok, szindarabok, háborus verseskönyvek (jaj!) tovább harsonázták a mi imperializmusunk dicsőségét. Tudtuk, hogy milyen tábornokaink vannak, tudtuk, mit csinálnak a főherczegek a »fronton«, hisz nagyszerű viccek keringtek róluk, amikre megértőleg és helyeslőleg névetett mindenki, de, úgy látszik, átváltozott az ujságíró, mikor leült és tollat fogott a kezébe. Olvas-tuk Lükachich elképesztő könyvét a Doberdó védelméről, ezt a legteljesebb beismerő vallomását ennek a sokszoros gyilkosnak, de mit irt róla az ujság? »A hős tábornok«, »katonái szerető atyja.« Biró Lajos szinpadra vitte az orosz főhadiszállás züllött életét. Mindenki tudta, hogy Biró sohasem volt az orosz főhadiszálláson, ő csak a mienket látta. És a kép, amit oroszra átfordítva festett róla, talált. Az emberek elmentek, összemosolyogtak és azt mondták: na, ez jól megadta az *osztrák* vezérkarnak. De mit olvastunk az ujságban másnap? »A megdöbbenő kép, amit Biró az orosz hadsereg szelleméről elénk tár, meggyőzően mutatja meg, hogy miért kellett annak összeomlania.« Molnár Ferencz megírta a »Fehér felhők«-et. Az egyszerűen és tisztán zengő emberi fájdalmat, hogy elesett (= meghalt, meggyilkolták) egy férj, apa — ő összekeveri mindenféle mással. Kölcsönkéri a kabaréköltészet rózsaszinre mázolt mennyországát és ott dicsőségről és nemzeti becsületről beszél. Molnár nagyon ügyes ember. Korlátlan ura a rekeszizomnak és a könnyzacskóknak. A Fehér felhők-nél sirtak az emberek. De ki hitte el neki, hogy »tehát jól van úgy, ahogy van«. Az emberek azt gondolták: ezt csak úgy mondja, mert hangosan nem lehet mást mondani. De belül azért ő is mást gondol.

És így lehetne folytatni a felsorolást a végtelen ségig. A kabarék érzékeny dalairól ne is beszéljünk.

Nem csoda, hogy aztán kialakult a közmeggyőződés: minden nyilvánosan kimondott, vagy leirt szó hazudik. Ami irodalom, az leginkább. A betűk mást jelentenek, mint amit mondanak. Író és írás, nyomtatás és olvasó, színész és közönség sokszor mintha össze-nevettek volna. Gunyosan: »mi értjük egymást. De azért csak játszszuk el a komédiát.« Persze, most utólag, könnyű kérdezni: kinek? Hisz mindenki tudta, hogy komédia.

Volt aztán másféle irodalom is. Az a bizonyos »beszéljünk másról«-irodalom. Másról: grófi szerelmekről exclusiv kastélyok termeiben, vagy lábujjhegyen álló biedermeier asztalkákon egy régi kedves fakult miniatürjéről, vagy ugynevezett »örök emberi« szenvedélyek összecsapásáról, de ami légüres térben történt, mintegy a légszivattyu kísérleti burája alatt.

Lassankint aztán végleg elhatalmasodott a »beszéljünk másról«, a szórakoztató, feledtető, játék-irodalom, a »narkotikum«.

Mindez persze magától értetődő volt, amíg cenzura volt. Jó, mondjuk: Lengyel Menyhért nem merte itografáltan terjeszteni az »Igazi hős«-t, mint Tompa Mihály a Gólyát, de hát ezt nem is kívántuk. (Viszont nevetségesnek is tartjuk, ha ma azzal áll elő: nézzétek, én milyen bátor voltam: én már akkor meg mertem írni ezt. Ide nézzétek: valódi dugott áru.)

De mi van ma? Most? Elszoktak már a nyelvek az igazmondástól? És ennőre elszoktak volna? Nézzük a politikát: ma a kommunistákon kívül senki sem mondja meg őszintén: hogy mit hogyan szeretne. Mindenki »megegyez«, »elsimit«, meg »most csak egy kötelesség van: támogatni« és más efféléket művel. Holott csak ha nyíltan bevallanák a programokat, akkor lehetne az igazi megegyezést, az igazi középutat megtalálni. A polgár átmenetről beszél a szocialista világrendhez. A szocialista a polgári társadalom rendjét akarja megvédeni. A forradalommal principiell meg kell elégedve lenni. Folyton hitet kell tenni, hogy az sem több, sem kevesebb nem volt, mint amennyi éppen csak hogy kellett. Mennyi hazugság! Igazán csak a bolsevik mondja meg, ami gondol: »kézigránátot a hasába és pont«.

És az irodalom? Meg merné ma már valaki írni a polgár tragédiáját; aki elvész ebben a forgatagban, akinek csendes sziget, azilum volt az ő biztos polgári existenciája, rendes élete, polgári, belénevelt ideológiája, mindaz, ami most ingadozik és sülyed alatta a viharban? Pedig hányan és hányan érzik ezt. Vagy ki írná meg azt a talaját vesztett, rémes zuhanást, amivel a nemzet, haza, történelem eszméivel nevelt ember esik most lefelé, kábultan kapkodva szalmaszálak után? Vagy a szociálforradalmár sorsát, aki egy életet töltött el a maga rendszerének hirdetésében és most, hogy hatalma lenne hozzá, mégsem csinálja meg, mert most derül ki, hogy csak azt tudta bizonyosan, hogy rossz volt, ahogy eddig volt, de azt nem, hogy jobb lesz-e,

ahogy lesz? Vagy a négy és fél éven át állattá alacsonyított ember sorsát, aki öt harctéren hagyogatta el minden fiatalágát és most megroppanva, tétován, néz körül a felfordult világban: mihez fogjon? Felfordult világ, felfordult életek, nagy vágyak és hozzá gyöngé, nagyon gyöngé emberek... és nézzünk körül, hol van itt a Zola, a Kemény Zsigmond, aki primo: lát itt mindent; secundo: amit lát, meg is meri írni.

Nem azt akarom, hogy minden *erről* szóljon. Nem. De ez a levegő, amiben élünk — és kell levegő is az irodalomba.

A publicisztika hazudik (princzipiell; kivételek persze itt is vannak, néhány bátor vagy bátortalan; őszinte hang), az irodalom pedig Midás király sapkáját tette a fejére, fakir lett, aki a saját köldökét nézi és már el is felejtette, hogy élő, zöldelő, v. haros, valóságos világ van körülötte.

»Narkotikum!« Lehetett-e ennél szomorubbat mondani az irodalomra? Oh, igen, értünk mindent, undorcunk már a politikától, utáljuk a közügyeket, kinn beborult az ég, maradjunk csak itt benn a jó meleg szobában:

Nézd, nézd Soractet magas hó borítja,
Tégy fát a tüzre, bőven tölts, igyál,
Ne kérdezzed: mi a jövőndő titka?
Előbb-utóbb csak eljő a halál.

De ez pillanatnyi hangulat, átfutó gondolat kell hogy maradjon és nem szabad, hogy életelv legyen (ezt nem gondolta komolyan Horatius sem, aki a rómaiakhoz is irt ódát). Igenis, szembe kell nézni a dolgokkal és megmondani, amit akarunk: »itt állok, másként nem tehetek, Isten engem ugy segéljen«.

Az pedig, ami most történik, az kétségtelenül a nyomtatott betű csödjé. A nyomtatott betű hitelét vesztette, amit még az is mutat, hogy legfontosabb megnyilatkozása a plakát lett. A plakát, ami lényegéből folyóan, hivatalból hazudik. Akár azt mondja, hogy »Fedák cipőkrém a *legjobb*«, akár hogy »Casanova-film a *legszenzációsabb*«, vagy hogy »Poloskin *legbiztosabban* irt«, akár hogy a »Radikális Párt programja az *egyedül üdvözítő*«.

Mi lesz még? Helyreáll-e még a megrendült, elvesztett hitel? Talán. De sokáig fog még tartani. És legelső sorban az kell hozzá, hogy a nyomtatott betű rázza le magáról a *lelki cenzurát*.

Sziklás Béla.

A távozonak.

Egy magyar költő elmene,
Szólják a sirató zene.
Most könny és vér van s nincs virág
És bú-berzsenyes a világ.
Most bilincs van és siralom
S maradt nekünk e sirhalom,
És néhány szó, riadt zene —
Egy magyar költő elmene.

Bartha Ferencz.

A boldog császár.

— V. Lajos és kora. —

(Regény.)

(18)

Irta: KELEMEN VIKTOR.

— A gyakori sorozásokon hallatlan tömegeket vesznek be; csenevész és beteges testeken lötyög a szürke uniformis. Mindegy. A technika tökéletes, a technika mindent elvégez. A katonáknak nem kell harcolni; tehát a vezna, a beteg is alkalmas. Mindenki alkalmas lehet, aki meg tud halni. Ezt pedig mindenki tudja, aki él. Aki összeroskad a katonaelet baromi és lealjasító és elkésérítő napjai alatt, az szimuláns. Ha a szimuláns meghal, az tévedés; mindegy. Egy üres ágygyal több, egy számmal kevesebb. Senki sem merészel beteg lenni; a kórházi kezelés mocskosságába és gondatlanságába könnyebb belepusztulni, mint a betegségbe. Láttam kórházat, amelyben narkózis nélkül operáltak; a szerencsétlenek velőtrázó sikoltásai hatástalanul és nyomtalanul haltak el a műtő mocskos és nedves falain. A kórházakban és a harcterek segélyhelyein tudatlan és ostoba medikusok nyiszálják és szabdálják az eleven emberi húst és nyugodt lelkiismerettel amputálják le a megmenthető végtagokat; e műveletlen és zöld tacskók bárgyúságánál csak önhittségük és nagyképűségük nagyobb. Harcteret sohasem látott segédorvoscskák félig gyógyult sebbel öreg és törődött harczosokat könnyedén osztanak be a menetekbe; de nem! Ami e szerencsétleneket negyedszer, vagy hatodszor visszakényszeríti az ütközetek véres és kárhozatos poklába, ez a háboru!

— A szubordináció és a kiméletlen fegyelem megöli az embert és életre kelti a vadállatot. Tiszti ruhát kap a többiek között az emberi szellemnek szánalmas gyülevesze is és egy életen keresztül gyáván elviselt megalázásokért és rugásért és arculcsapásért és szembe-köpésért áll most végre boszut, amikor ur lett valahol. E dicső hősök durvaságára és kiméletlenségére egy angyal keze is ökölbe szorul. E dicső hősök emberfelettsége épp oly végtelen és ijesztő, mint műveletlenységük. De nem mindig ilyen félelmetesek; lehet e tiszt uraknak kedvükben is jární, egy kis figyelmességet éppen nem vesznek rossz néven ök. És a harczok tüzeiben sem oly borzalmasak; épp úgy fedeznek a többiekkel, mint a megvert kutyák, míg riadt tekintetükben a réműlet vad tüze lobog. De a falvakban és városokban, ahová nem hallatszik az ágyuk utálatos zengése, ott szilajak és hangosak; vad orgiák szégyenletes lár-mája riasztja föl a jámbor lakókat; kivénhedt és ránczos és festett arczu kéjnök megfertőzött ölelésében lihegnek e hősök, vagy részegen ténferegnek a földön, vagy undok és borgózós szájukkal a cigányt csokolgatják, aki e pillanatban náluknál sokkal uribb és emberibb és elérhetetlen magasságban áll fölöttük! Igen, ez a háboru, amelyben valóra válik minden fürtelem, ez a háboru, amely pofozással, kikötéssel és az emberi brutalitás egész gazdag és kiapadhatatlan fegyvertárával tartja fönn gyűlöletes hatalmát, ez a háboru, amelyben minden silány, gaz és megvásárolható, és amely kérkedik azzal, hogy kérlelhetetlensége a szolgálatvezető őrmesterek apró és sekélyes üzelmeivé sülyedt!

— A meddő és czéltalan vállalkozásokban tizezrek pusztulnak el; egy szeszélyért sokszorosan indulnak rohamra a leitatott katonák, ha ugy parancsolják a legendás vezérek, akiknek semmitmondó és szellemtelen arczat mindnyájan ismerjük a képeslapokból. És amely a milliók életét és boldogságát és halálát

felelőtlenül bizza e fantáziátlan homlokokra, ez a háboru!

— Ez a háboru, amely gyilkossá, rablóvá és gyujtogatóvá aljasítja az embert és megdicséri érte. A hősök vérfürdőt rendeznek az asszonyokból és gyermekekből. Az aggok fejét szakálluknál fogva csapdossák és zuzzák szét a meghódított falvak és városok utcáinak sarokkövein. A lágyhusu csecsemőket pajzán kedvteléssel pörgetik a szuronyok hegyén. A szerencsétlen terhes anyáknak a hasából szöges és sarkantus csizmájukkal hasítják ki a magzatot. És az idétlen és véres hős állati éhséggel veti magát a tizenkétéves gyerekleányra, aki az undorodástól, a szégyentől és a fájdalomtól és a kintől vadul fölsikolt a förtelmes és gyalázatos ölelésben és durva, vad röhej felel csak e kétségbeesett jajkiáltásra és a csaták hőse mohón szoritja magához a meztelen és ájult testet és azután átengedi a bajtársának, a másodiknak, a nyolczadiknak és a huszadiknak, amíg meg nem áll az agyongyötört és agyongyalázott, törékeny és gyöngye test szívverése. A tengeren az elsüllyesztett ellenséges hajó matrózait röhögve lesik csónakjaikon. Amikor egy-egy halálosan kimerült fej fölbukkan az örvénylő habokból és magát megadva, a csónak peremére nyujtja föl görcstől merev kezét, a hősök éles fejszével csapdossák le ujjait a fuldoklóknak, aki fájdalomában felüvöltve visszahanyatlik s ott fullad meg nyomorultan. S amely babért fon ez elvetemült sötét hősök konok és állati homlokára, ez a háboru!

— Ez a háboru, amely gazul és alávalóan ráfekszik az életedre és nincs menekvés a halálos ölelés elől! Az apátok, a testvéretek, a vőlegényetek, a fiatok és férjetekek elborultán és háborgó szívvel indul a bizonytalan jövőbe, a lealázásba, a céltalan szenvedésbe, a meddő halálba! Elvadul és eldurvul a hosszú és lélekölő élet napjaiban; az emberiség, a magasrendűség, a nemesség gyöngye virágai elhervadnak és gyökerestől pusztulnak el a szívében; tekintete, amelyben egykor a szeretet melege s a szellem fénye ragyogott, komorrá, sötétté és fenyegetővé válik, gondolkodása eltompul és lealjasul és akinek a testét és lelkét a harcz összetörte, ez a bárgyu állat, aki ott ténfereg testének sarában, míg nemes fejét tetvek fertőzik meg és amelynek mására alkotta istenét, az arczát beleharapja gyáván a földbe, de ne vesd meg ezt a hitvány és nyomorult férget, mert hiszen ez a szerencsétlen állat a te testvéred... az ember!

— Hát ne áltassátok magatokat és ne dugjátok a fejetekeket a hazugság mérges homokjába! Amit hallotok, ez a háboru... Én most letépek és leszaggatok minden hősi csillogást, amit alávaló és ostoba emberek raktak a hősi háborura! Az én életem és a szavam egy halálos és kétségbeesett sikoltás a butaság éjszakájában tévelygő emberiséghez... Ébredjétek! Ébredjétek! Elég volt a vér, elég volt a bűn, a gyalázat, az irtózat és a szenvedés! Elég volt! Fordítsátok arcotokat fölfelé és új hittel keressétek az utat, amely fölfelé vezet!

— Pótoljátok és tegyétek jóvá mindent, amit elmulasztottatok és amiben bűnös a lelketek! Higyjétek el, csak az az ut, amely ebből a döbbenetes és pokoli rémdrámából egy emberi életbe visszavezet. Töröljétek le minden könnyet és szüntessétek minden szenvedést! Ő ne hagyjátok a csaták csonka és béna hőseit ujságot árulni, vagy koldulni a fagyos és havas utcasarkokon! Ne engedjétek fázni és éhezni az elhullott katonák ártatlan gyermekeit. Vegyétek el a gazdag kufárok számtalan millióit és osszátok fel a papok kövér birtokait!

— És vegyétek végre kezetekbe a sorsotokat és ne egyeztetek bele abba, hogy néhány ostoba, önző és

stilustalan politikus és egypár higvelejű, nagyképű és rosszhiszemű diplomata szabadon, felelőtlenül, büntetlenül és nálatok nélkül rendelkezék és döntsön békétek és háborútok, életetek és halálotok fölött! Urai legyetek a sorsotoknak és nem orránál fogva vezetett birkanyáj! Ébredjétek! Zuzzátok össze a cenzura bilincseit, amit a becsületes sajtó karjára tettek! Ne engedjétek mézsárszékre hurcolni a milliókat céltalanul és hiába! Ébredjétek, legyen vége az éjszakának, hiszen sokak szívében hajnalodik már, már foszladozik a sötétje ennek a szégyenletes éjszakának, hajnalodik! Én idézem a napot, az emberi méltóság, a boldogság, a szabadság és a béke diadalmas napját, amelynek első derengése már elérkezett a mi szívénkbe! Hajnalodik már, ébredjétek! Ne engedjétek magatokat megtántorítani és söpörjétek el, aki az utatokba áll! Le kell gázolni és bele kell tiporni a gyalázatosokba, akiknek nem volt elég a vér, a könny és a szenvedés, el kell üzni, ki kell közösitni, mint a fekélyes állatot és lebűnközni, mint a veszett ebet, de ne fogadjá be békés sir átkozott testüket, dobjátok ki a szemétdombra és bélyegezzétek meg valami rettentő mementóval, hogy messze elkerüljék az emberek, vagy üzzétek ki a sivatagba, hogy eldöglött testükön hiénák lakmározzanak és hogy legfeljebb a pusztá vadjai rondítsák be fehérlő csontjaikat!!

Amikor a kitünő író idáig jutott előadásában, amit fokozódó lendülettel, egyre izgatottabban, szakadozottabban és emelt hangon mondott el, égő szemét hirtelen szokatlanul kimeresztette, a szája vonaglott, az arca eltorzult, kezével görcsösen a szívéhez kapott és elvágódott a padlón. A kisszámu közönség, mely az izgalom tetőfokán hallgatta a lenyugozó erejű szavakat, rendetlenül fölugrált a padosorokból és az emelvény felé tódult, amelynek padlóján tajtékzó szájjal, öntudatlanul vonaglott a szónok. Hamarosan orvos is került és a kiváló író elszállították egy szanatóriumba.

Harmadnap a hírlapok kommunikéket adtak ki, amelyekben olvasóikkal közölték a szomorú hírt, hogy a kiváló író eddig ismeretlen okok következtében megöregült. A szerencsétlent elhelyezték egy elmeegógyintézetben, de — sajnos — nagyon kevés remény van arra nézve, hogy valamikor visszanyerje ép esztét.

ÖTÖDIK FEJEZET.

Mintha mindenkit megfertőzött volna a furcsa láz; az emberek megszokták azt, hogy a jövő bizonytalan és kiszámíthatatlan és nem törődtek vele; a mának éltek. A gondoskodás és takarékoság fogalmai elavultak; ki bizakodhatott abban, hogy zavartalanul éri meg a holnapot? Az önkéntes erőfeszítések csaknem kivesztek; minék küzdeni? Ugy látszik az emberiségen nem lehet segíteni; a sok töprengés és nagy akarás elégedetlenné és keserűvé teszi az embert; de a ma könnyű örömeiben van valami mámor. Hajrá! A rózsás szédületben elhalványulnak a gondok, a fájdalmak és a bánatok. Mindenki szilajul járta a vad körtánczot és kaczagott és énekelt és lehunyt a szemét. Csókok és szilaj ölelések kárhuzatos és csábító örvényébe vetették magukat a legjózanabb és a legfinomabb koponyák is. Talán titkos megérzése volt ez a harczok hiábavalóságának, sivárságának és reménytelenségének, földadása minden hitnek, lelkesedésnek és magasrendű törekvésnek, egy tébolyult táncz a szoknya körül, fuldoklás a legvisszataszítóbb örömökben, a legolcsóbb mámorokban, a legalantasabb kéjekben és semmi tovább.

*

rettenetés harczot vivott az a vágy, hogy kimehessenek a harczter ezer veszélyeibe, azzal a kötelességgel, hogy a hazának új katonákat neveljenek. E lelki harczokban győzött a fájdalmas kötelességtudás az önző, egyéni célok elérésének akarása fölött. Az aktív tiszték egy része, vérző szívvél bár, de itthon maradt.

(Folytatása következik.)

Krónika.

Regényváros.

— jan. 31.

»Pétervár a félőrültek városa, — írja Dosztojevszkij — Pétervárott nagyon sok olyan ember van, aki jártában, keltében magamagával beszél. Ha Pétervárott tudósok volnának, hát az orvosok, jogászok és bölcsészek megbecsülhetetlen tanulmányokat végezhetnének; mindegyik a maga szakmájában.« A legfeketőbb sötétségek írója ilyennek látta Pétervárt a mult század hetvenes éveiben és ma önkéntelenül is rá kell eszmélnünk, hogy az a sűrű, gomolygó köd, mely a Néva partján beborította a lelkeket, tragikus viharok szárnyán hozánk is elérkezett. Pétervár nemcsak emberi igazságokat küldött a világnak, hanem emberi szenvedéseket is. Talán éppen a Dosztojevszkij szenvedéseit.

Nézzünk körül ezen a megbomlott Budapesten és azt kell mondanunk, hogy ez nem a valóság városa. Ez a dunaparti fészek, mely valaha Párisnak játszotta ki magát, most egyszerre átsiklott a regények birodalmába. Regényváros lett Budapestből. Miliője egy gyötrelmes és kétségbeeső történetnek, melynek végén a főhős megbolondul, vagy öngyilkos lesz. Ha elindulunk egy fakó és reménytelen délutánon, feltűrt gallérral és rezignált lépésekkel, uton-utfélen ismerősökkel találkozunk. A járdák csuszamló, nyulós sarát is ismerjük, ezt a fekete sarat, mely meghasonlottak és sápadt nyomorultak lyukas cipőtalpán beszivárogo. Hirtelenében nem is tudjuk, ki mesélt nekünk erről a sárról, talán Andrejev Leonid, vagy talán Knut Hamsun, ki a krisztániái éhező napokban korgó gyomorral hallgatta a sár hideg és undorító czuppanását? S míg arcunkat a nyirkos levegő elborítja, süketítő és szuró dübörgéssel közeledik egy stráfkocsi. Ázott és kimerült lovak gyötörődnek előtte, de a kocsis részeg és piros dühvel sujt rájuk az ostorral, hogy sötét vér szivárogo az ütés nyomán. Mi ez? — kérdezzük megdöbbenve — csak nem Mikolka, a kegyetlen, durva kocsis, akiről Raszkolnyikov álmodott? De lankadtan mozgó lábunk már tovább visz és szemünk hitetlenül tágul a nagy, álomszerű zürzavarra. Honnan bukkanhattak elő ezek az arcok, milyen mélységből, milyen pinczéből, milyen csatornából? Egy öreg ur kopott felöltőben és piszkos gallérban ott áll valamelyik utcasarkon és élénk taglejtéssel vitatkozik saját magával. Menet közben csak két szó üti meg fülünket: »... erkölcsi igazságszolgáltatás...«

Közben pedig csak jönnek, jönnek az emberek, kocsikról ugranak, járdákra lépnek fel, kapuk alatt

kong a cipőjük sarka és a kirakatokat nézik ádáz gyűlölettel, mintha be akarnák zuzni az üvegtáblát. Mindegyiknek szomorú és elkeseredett az arcza, fagyos közöny merevedik minden szemben, s talán, ha egy kézmozdulattal megmenthetnének egy emberéletet, még ezt a kézmozdulatot sem tennék meg. Egyszerre sikoltás szeli át a levegőt. Ó, semmi, egy negyvenéves asszony, akinek három gyereke van, lerugott a villamos lépcsőjéről egy iskolásfiút. A pótkocsi keresztülment rajta.

És az ember ilyenkor gyöttrődve kérdezi: kik vagytok ti, akik felbukkantok az uton, milyen szektához tartoztok, miféle vallást, milyen titkot és milyen szenvedést hoztatok magatokkal? Miért vagytok kegyetlenek és gonoszok és miért vagytok anygali jószágok? Ki vagy te katona, ki most elővonszolod magad egy sötét mellékutczából? Ó, megismerlek. Te vagy az a sebesült gránátos, kinek Napoleon fehér lova kitaposta a belét. Egy selyemharisnya villan meg előttünk, parfümillat lebben, selymek és csipkék suhogása surran, mire föltekintünk, az asszony már eltűnt a lakkozott hintó mélyén. Ó, téged is ismerünk, te ragyogó puhaság, aki még akkor is biztál melled hamvas fehérségében, mikor Versailles felé tódult a nép és a Newski Prospektben dübörögve rohantak végig a vörös gárdisták. És te sem vagy ismeretlen, te zöldarcu, sápadt, nyurga diák, akinek karikás szeme úgy tüzel, mint a parázs és mohó pillantással nézel az eltűnő asszony után. Téged egész éjjel kinezni fog a kivillaró boka gyönyörű vonala és az ágyban fetrengve felvakarod arcodon a pattanásokat.

A forradalmi hotel előtt emberek állnak és magyaráznak a közékük csoportosulóknak: ... Marx... kommunizmus... proletárság... szűrődik hozzánk a beszéd a figyelve előrehajló fejek fölött. — Már ti is itt vagytok, barátaink? — sóhajtjuk mosolyogva — legutóbb még genfi pinczékben és moszkvai zugnyomdáknak találkoztunk. Rómában is egy szép napon minden szekta előbujt a rejtekhelyéből és a Forumon minden istennek temploma volt.

Már szinte kétségbeesve nézünk szét. Ugy áhitunk valami diadalmas, új valóságot, mint egy korty tiszta vizet. De mindenütt csak az bukkan elénk, amit gyermekkorunk óta ezer iráson és ezer könyvön át megálmodtunk: Egy cilinderes ur siet, mert élni akar és fél, le talál késni az életről. És vele együtt még számtalan ur siet, cilinderesek és puhakalaposak. Mindenki mohón magába akarja habzsolni azt a kis napi gyönyörtiséget, amely a sárban és sötétségben virágzik. Férfiak és asszonyok, mint részeg lepkék szállnak oda, ahol még egy kis kacagást lehet lopni. Óh, hányszor láttunk már ilyen szomorú lakomát, mely olyan volt, mintha csontvázak táncolnának a czinteremben. És hányszor csendült már a poharak zajába a végzetes ének: »nem megyünk ki többé a ligetbe...«

Egy hatalmas, bölénytermetű ember jön velünk szemben. Hajadonfővel jár, hosszú szakálla a melléig ér. Az őszi rózsá napján sirva csókolódzott az orosz fog-

lyokkal. Ő a Forradalmár s most, hogy egy emberöltő után ideérkezett, már fölösleges bemutatkoznia.

És nekünk meg kell kérdeznünk magunktól: micsoda erő az, mely a sorsunkat irányítja? Milyen végzet kényszerre alatt történik, hogy mint örök marionettek, úgy tűnnek fel előttünk ezek az annyiszor megfestett és megváltott alakok? Vajjon léteztek ezek valaha és hozzánk, mint minden, ők is elkésve érkeztek? Vagy talán a mult század géniusza, akiket mohón és gyönyörrel kutattunk, fantáziában teremtették meg őket és most végre valóban megszülettek? Egy France-regényben olvastunk valami szelid, öreg kapuczinusról és ime, régi barátunk most ott halad félénken a Ferencziek temploma mellett. És ki tudja, talán Rasputin szelleme az a nagyszakállu pópa, aki méltóságos lassúsággal halad át az uttesten. Egymásután pillantunk meg arcokat, melyeket eddig csak vizióban láttunk. Minden szín és minden gondolat és minden sejtelem mint testet öltött valóság jár az utczán. Valami nagy kölcsönösség fejlődött ki az idők és az emberek között. Az idők háttérre adnak az embereknek, az emberek pedig megadják az idők jellegét. Ma minden mozdulatot beállítva és kiélezve látunk, mint egy nagy korfestő regényben; az utczák, a gesztusok és az arcok egyszerre jelentőségteljesek. Ki törődött valaha egy kopott Ferencz Jóskás, nyugdíjazott miniszteriumi tisztviselővel? Ma pedig regényhős ő, mert ő a fészkeből kitúrt, megriadt és félénk Polgár, aki sirva látja, hogyan süllyed el elmúlt élete. Ma minden munkásarcz, amelylyel találkozunk, ugy tűnik élénk, mint a holnap diadalmas emberének profilja. Ma minden ember akaratlanul is egy eszmét képvisel és mi önkéntelenül is tendenciózusnak látjuk őket. Ezért regényváros most Budapest, ezért érezzük, hogy minden emberben egy emlékünk és egy álmunk bukkan fel. A záróautáni csöndben, hogy ha egy szomorú és sovány kokott kerül az utunkba, akinek szeméből kisír a kétségbeesés, akkor Szónya jut az eszünkbe, a világ legüsztabb piszkos nője és ha egy döglött lovat vonszolnak rozszant taligán, akkor kihült, égne meredő lábaiban egy felkiáltójelet látunk.

Fodor László.

Hajnali kóborlás.

Ingovány az utca,
Barna öle mély,
Hüs álmát aluszsa,
Ha lefut az éj.

Hajnal könye reszket
— Kóborló lidércz —
A szived elveszted.
Tudod, hova érsz?

Holdak udvarában,
Utczák szegletén
Jársz halk violában,
Balgá és szegény.

Csöndnek bozótjában
Kitaszítva állsz,
Árnyak órájában
Mire, mire vársz?

Itt egy lámpa lobban,
Ott egy percz szalad
És elhangzik holtan
Lépted azalatt.

Elrohan az élet,
Mint egy gyors batár.
Vágyaiddal méred...
Tűnik a határ.

A lelked kitárod:
E bus ablakot.
Álmaidat várod
S multad hallgatod.

Vidor Marczel.

Saison.

Bimbi asszony levelei.

Az 5-ösön.

— jan. 31.

Kedves Rózsa,

ismeri-e Budapesten a »Villa Mundor«-t? Mit? Hogy nem ismeri? Lehetetlen! Ja, igaz, maga nem a földön jár, maga a Muzsák gyermeke, persze hogy megvetéssel fordul el Budapest legszebb, legmonumentálisabb, intézményes alkotásától... Rossz szójáték volt, ne ijedjen meg! Hogyne ismerné a »Villam-undor«-t, ezt a borzasztó érzést, mely végigjárja az embert tetőtől talpig, ha azzal a szent elhatározással vág neki a ködös körutnak, hogy egy ilyen piszkos-barna, vagy sárga bárkába bepréselje magát és két-három állomással tul a kivánt célön összelapítva, besározva, rétestész-tának gyurva, egy kicsit leszidva, megfenyegetve hagyja el ezt a vágató préházat, mely csodálatos módon kimaradt Dante köreiből.

Nem találja különösnek, hogy Ágai annak idején megírta utazását Pestről Budára, Karinthy meg hosszú vándorlását a kültelekről a New-York-kávéházig s ezekben a modern Odysseiákban olyan kevés hely jutott a villamos guillotine-nak, spanyolcsizmának, hármaskoronának, hogy ne mondjam velencei ólomkamrának. Nos hát, — bár mit keresek a próféták között? — kései korok okulására, rossz gyermekek megjavítására, könnyelmű emberek megtérítésére leírom rövid élményeimet a Kossuth Lajos-utczától az Aréna-utig.

Kérem, déli tizenkét óráig vándoroltam végig a belvárosi dsungelt és gallérokot (kaczagj, Bajazzo!) akartam venni az uramnak. Körülbelül ugyanazt jelentette ez a kis kálvária, melynek egyetlen stációja a Gerbeaud volt, — mindössze egy csésze csokoládéra

penderültem be — mintha a Koh'noor-gyémántot, vagy a világ hét csodáját akartam volna Budapesten megvenni. Szóval, dolgom végezetlen, menetirány az Arénaut, indulj! Kossuth Lajos-utca! Első felvonás, első jelenet. A Kigyó-tér felől dübörögve jön egy 75-ös. Özvegy kocsi, egyedül jár, függelék nélkül. Odaállok a megállóhely elé öt lépéssel, legjobban itt lehet felmászni, de már a Semmelweis-utcánál megjelennek a zsokék, akik röptében kapják el a sárga rézrudat, lábukkal széles ivben rugnak ki és már fent vannak. Az arrivék, a parvenük, az üdvözültek. Fentről most indul meg a »mouvement social«. Iszonyu erők mérkőznek bent, a törött ablaktáblákon át kihallatszanak bizonytalan hörgések, felszisszenések, — jaj a leszállónak, százszor jaj a felszállónak — kövér burzsoák úgy meglapulnak, mint a gyalog békák s most derül ki, micsoda-fórban vannak a vékonyak, a karcsuk, a czingárok, a kikben méltán lehet a jövő kigyóembereit sejteni (csak ők maguk nem tudják, hogy kéne értékesíteni ezt a ritka tehetséget).

A kocsi elrobog. A lépcsőkön igen vegyes társaság maradt: diákok, gavallérok, midinettek, miniszteri tanácsosok, hátul az ütközőn két csirkefogó énekli a »Bözsikém édes...«-t. Elment. Öt perc. Jön egy 27-es. Igen előkelő. Ez meg sem áll. Látni ugyan fenyegetően meredő karokat, de hajh! nincs egy bátor férfiú sem, ki önmagát vetné az ádázan csilingelő vezető elé, hogy szájalomra, egy iczi-piczi megállásra bírja. Bent kétszáz ember állhat, ha nem több. Együtt inganak, hajladoznak, mint az aranykalászszal ékes rónaság, ha a szellő spanyolnátha-bacziilusokkal végigsimogatja őket. Enfin! Egy 5-ös (kedvencz számom, kabalám, mióta az iskolákban ötösöket kaptam). Reménység, Cap der guten Hoffnung! Kiszállanak, dehogy, kiesnek, mint a mogyorószemek a kiszakadt staniczliból. Egy néni részletekben száll ki: elől egy zsák, aztán egy kis láda, végül ő maga! Jó tip! Legalább három helyet jelentett. Valaki megfog és már kalimpálok kétségbeesetten, mint egy szédülő tánczos. Hátról gyengéden figyelmeztetnek — pedig csak az alsó lépcsőn állok — »tessék bemenni, van odabent hely, egészen üres a kocsi!« T. i. bent két helyen négyen ülnek s egy szijba öten fogódznak. — »Tessék jegyeket váltani!« — Kérek egy átszállót! — Mi lesz, nagysád? Megy, vagy nem megy? (Ez nekem szól.) A kocsi megindul. Kitűnően helyezkedtem el, mint egy államtitkár az új alakulatban. Fel ugyan nem jutok, ahogy a szituációt látom, de le sem eshetem, mert hármast vért fedez hátul. Elő az erszényt! Kitűnő viccz! Hát lehet a kezemet mozdítanom? S elgondolom, hogyan vált vajjon jegyet Augusztá, a kéznélküli művésznő, — gyerekkoromban láttam panorámában — aki csak a lábát tudta kezelni? Nem megy, és ha maga Bédy-Schwimmer Rózsa próbálná, akkor se menne. Nem tudok a pénzemhez jutni! — Elő kellett volna készíteni a menetjegy árát — zug a zordon kalauz — ingyen nem lehet utazni. A körüthöz értünk. Most jön a csontok ropogása, mintha egy mázsás mozsártörő zuhogna végig az embereken. Olyan

kicsinek érzem magamat, mint egy katiczabogár. Jön a rendőr: mögöttem már négyes falanxban lógnak az emberek. A kocsivezető hátraveti széles vállát és belénknyom. Az Istenit ennek a csürhe pesti népségnek, — szól gyengéden — benyomják a hasamat a légfékbe. Ez ugy-e iszonyu érdekes dolog lehet? Jön a lovasrendőr. A lova szeliden lesurrol egypár függelék az ajtóból, de azt hiszem, vigasztalódnunk kell, hogy a lópata nem gázol olyan brutálisan, mint egy vérszopó vezérezredes. — Mit, a lóval akar beszállni? — kérdi hátul egy elméncz, aki fulladozva kapkod a levegő után. — Ide csak szamarak szállnak be — dörmögi egy öreg ur, akinek magasratartott kezében úgy lengnek a déli lapok, mint egy ronggyá lőtt zászló. A kocsi megindul, egy inasgyerek Mazeppát játszva kapaszkodik bele a jámbor rendőrlő farkába, félkezével még fogja a rudat. Jaj, ha kettészakad! Nem, a ló is megy a villamossal. Még mindig nincs jegyem. Mellettem egy tengerész nemzetőr áll, aki véletlenül a szij helyett a kalapomba fogózik bele, közben egy hintaló (vidékre viszik) bujik ki — leirhatatlan és megfektethetetlen módon — az ajtón keresztül, a gazdája nagy handicapet adhatott neki, mert még három padsorral mögötte van a czelegyenesben, a ló pedig elkezdi ringatózni a lábamon, de észre se veszem, mert közben a levegőben tovább csusztatnak egy kis liszteszsákot, mely, mielőtt még elhagyná ezt a mozgó siralomházat, utoljára a vállamon pihen ki magát. A kalauz megint jegyet kér. Lehetetlen! Hogy váltsak jegyet egy liszteszsákkal törekeny vállamon? Rottenbiller-utca! Megváltás, rédemption, hurra! Kiszállnak. Jön az árviz, jön az árviz... Nem akarok leszállni, de feltartóztatlan biztossággal csuszom lefelé: már a kövezeten vagyok, messzebb, ott ülök abban a kis gyermekkosárban, melyben Az Est-es néni keze melengeti az ujságjait. Persze vissza! Könnyű mondani! Addigra már ötven izomfi gombolyodott be a kocsiba, mely nem vár senkire, már vágat a Baross-téren át a Keleti felé. Még egyszer újra kezdeni a hecczet? Nem, Balabanoff Helénre mondom, nem! Előbb végigporolom magamat és rázom le magamról a lisztet, ezt a fehéren permetező drága esőt. Gyalog tovább! Jegyet nem váltottam s — megvallom nyíltan — lelkiismeretfurdalást érzek, hogy nem vagyok tisztességesen gondolkozó utas, akinek a felfogását a »nagy átalakulás« megváltoztatta: ingyen utaztam. De nini! Most veszem észre, hogy börtáskámnak csak a fogóját szorongatom görcsösen, a reticule hűtlenül elvált tőle. Nevermore... Ameny nyibe került, azon autót is vehettem volna. Kár, hogy nemcsak az osztrákok, mi asszonyok is elkésünk egy jó gondolattal.

Isten vele, kedves Rózsa, sajnáljon egy kicsit és vegyen pártfogásába, ha az uram számon kéri a táskámat, mely ott hever összetaposva a messze száguldó 5-ösön, talpalatlan talpak alatt. S fogadjon el egy jó tanácsot! Ne üljön villamosra, mert ugyanis állni fog, esetleg imbolyogni, mint a tőzsdei árfolyam, mint ahogy mi függünk Clémenceau ur egyetlen szavától.

És bocsássa meg a bevezetésben elkövetett »Villa Mundor«-t, amely szójátéknak van olyan jó mégis, mint végiglógni a Rákóczi-utat. Nem találja? A viszontlátásra!

Bimbi asszony.

Toll és tőr.

— jan. 31.

Amerikai vendégek. Az amerikai vendégek jöttek, láttak és meggyőzték magukat. Nem volt szükségük szép orákulumokra, színes jelzőkkel spékelt szpicsekre, artistikus szavakra gesztusokkal körített fűszeres mondatokra. Kinyitották a szemüket, fülüket, hallgatókagyló gyanánt, az ország mellé illesztették és várták, hogy a tények beszéljenek. A tények pedig beszéltek. Ékesszólóan leskiccselték a helyzet valódi szignaturáját. Látták a szebb jövőre hivatott forradalmi Magyarországot bénán és tehetetlenül, amint nemzeti orvosi a mankót is kiütik hónalj alá: egyedüli támasztókat, a wilsoni igazságot. Buba borult székelyek sirtak a Hungária dunaparti erkélye alatt, míg a megbotozott magyar kultúra véres testének rongyait mutogatta: Lássátok feleim, mik vogmuk? Por és hamu vogmuk. Szózt sebhely vagyunk, az antánti demokrácia nagyhirű előharcosainak, a kitűnő románoknak jóvoltából. Az amerikai vendégek látták az északi kulturbajnokokat is, a Massaryk-fiókat, amint ölyv-apjuk szárnyai alól ki-kidugdosva tanulékony csőrüket, belevájkáltak az ország megkínzott szívébe. Csipegettek egyet-kettőt éomra és martalóczkedvvel lakmároztak Kassa alatt. A szerbek, azok jól viselkedtek, finoman bántak néppel, urasággal egyaránt, nem erőszakoskodtak nagyon, csak kivették a falatot a szájából, a szemet a mozdonyából, a tüzet a kályhájából. Kabátjairól nemzeti színű kokárdáját letépték, lelkéből persze az önértét is ki akarták szakítani. Folyt a mulatság finoman, ahogy dukál. Az ország nem panaszkodott. Szenvedett és türt, mert legyőzött nemzetnek tünni illik, ez méltó hozzá. Türelem vérrózsát terem. De termett egyebet is: igazságot és megértést. A magyar türelentől a meghökkent amerikai elvesztette a türelmét. Nem szólt semmit, de hallgatása annyit jelentett, hogy türelem, lesz az még másképp is. Most megjött az üzenet Párisból: az éhes és tehetetlen martalóczok fékezék kisső rabló ösztöneiket és vonuljanak vissza addig a határig, amit a becsület megkövetel. Meg a fegyverszüneti vonal. Ez a határ, amelyet meg kell jegyezniök maguknak, ha a szemtelenségük — ő kelméknek ősi szokás szerint — határtalan is.

Lukachich megszökött. A vitéz Lukachich meglógott. Szelet fogott, mint egy közönséges dezentor és most bottal üthetik a nyomát. Megszökött a vészbiróság elől, amelynek törvényt kellett volna ülnie fölülte hősi cselkedeteiért, hogy olyan sok szegény családapát juttatott hóhérekre. A családapák persze csak rongyos bakák voltak, hazavágyódó szegénylegények, akiket fatornyos hazájuk fogott meg a szívéknél erősen és hívogatott a nádfüdeles viskó felé. A felvégi házba, vagy az alvégi tanyára. Persze, hogy ez főbenjáró deliktum volt és Lukachich mester, mint a katonai szubordináció egyik legfőbb patrónusa csak a lelkiismeretével számolt, mikor rájuk huzatta a kötelet. A lelkiismeretével, amely katonai és »hősi« volt, tehát nem is volt lelkiismeret. Lelkiismeretesen végzett velük. Lelkiismeretlenül. Nem ismerte ugyanis a lelküket. A magát igen. Lukachich a lukachichi lelket kívül-belül megforgatta magányos óráiban. Sejtette, hogy ez a lélek a gyávaság bölcsőjében ringott. Azért tudott olyan promptul hőseket szállítani a pokolnak, hogy saját gyávaságát megcsalja. Önmagának akart imponálni. Most elvesztette minden erkölcsi támasztékát. A forradalom bizonyított. Megismertette önmagával. Lézengett erejevesztetten, hamis hitében megcsalódva. Persze, hogy meg kellett szöknie. Önmaga elől. Nem is a

vészbiróság elől. Pedig ő a vészbiróság elől szökött. Azt hitte a magyar Haynau, a »hős« Lukachich, hogy ez hóhérekre juttatja számos büneiért. Magát ismerte, a bíróságot nem. Mert a bíróság nagylelkűen fölmentette volna. Megelégedett volna annak konstatálásával, hogy Lukachich ártatlan áldozatain kívül megölte a saját bűnös karrierjét.

A szigorú csehek. Most már tudjuk, hogy szigorúak, kemények és hajlíthatatlanok. Velük nem lehet kukoricázni. Amit akarnak, azt akarják is. Ha török vagy szakad, keresztülviszik, vagy nem viszik keresztül. Tutegál. Nem engednek, vagy ha engednek, nem szívesen engednek. Megbicsakolják magukat. Hogy így, vagy amúgy: ők kitarának a szándékaik mellett. Nekik senki sem parancsol, még önmagukra sem hallgatnak. Itt az ideje, hogy amúgy istenigazában kitombolják a győzelmi dicsőséget, amelybe úgy pottyantak bele, mint Pilátus a kredóba. A kemény és hajlíthatatlan csehek elhatározták tehát, hogy Wilson tizennégy pontját nem fogják elismerni. A tizennégy pont sok nekik. Azaz kevés. Kevesebb pont több volna. Semmi pont még több: Mert ők a tizennégy ponttal rosszul járnának. Ezek a pontok efemer dicsőségük végére pontot biggyesztenének. Nem kell. Nem ismerik el sem Wilsont, sem tizennégy pontját. Így is jól van. Ha nem kell pont, nem lesz pont. Következik majd a vessző.

Megvirrad még. Szepességben így köszöntik egymást az emberek: megvirrad még! Ha a félgyszra világított utcákon, elhagyott kapuk alatt, vagy sötét sikátorokon találkozunk, nem mondják, hogy jó estét; mikor az este nem is jó, rideg és kietlen és szürke, szép álmokat sem kívánnak egymásnak, mert tudják, hogy az álom nem egyéb ma keserűségbe fulladó fájdalomnál. Kedves baráti köszöntés gyanánt még egy alásszolgája sem siklik ki összeszorított fogaik közül, más szolgálai ők most, mert hű szepességi testvér németek és árva, drága magyarok, minek hazudnának egymásnak? Csak huzzák a cseh-szlovák igát és fénytelen szemekkel bámulnak a messzeségbe. Elmosódó körvonalakat látnak, suhanó szilueteket; tornyok, árka-dok, házak, emberek mintha belenéznének a vigasztalanságba. A Nirvána gyermekei ők, imbolygó árnyak, csak a szívük és a hitük világít: megvirrad még! Vajjon megvirrad-e csakugyan?

Művészet.

A téli tárlat.

II.

Tatiz László, fiatal művészeink egyik legtehetségesebbike, a múlt évi téli kiállításon egy szőke leány képmásával keltett nagy feltűnést. A szőke leány — most már asszony — az idei téli tárlaton is szerepel. Most is fekete ruhában, a már ismert ottomán üve, de már nem abban a szigorúan klasszikus beállításban, mint egy év előtt. Ami mozdulat akkor a képen megállapítható volt, az csupa finomság volt. Az arcon, különösen a szemekben tovalebbelő mosoly, a térden nyugvó két kéz finoman egybefonódó ujjainak gravitása, a lágyan előrehajló derék voltak azon a képen a mozgási értékek. Az idei kép már jelentékenyen hangosabb. A fiatal asszony az ajkát festi. Elhelyezkedése keresett. A képfelet közepét foglalja el. Féloldalt ül. Két térde különböző szög alatt hajlik. Balkeze finom ujjai közt tartja a vörös rudacsát. Ennek, az ujjaknak és az orrnak a tengelye egybecsik. Ez a hangsúlyozott vonal a kép fókuszusa. Már a mondottakból is kitűnik, hogy a kép a legjobb kompozíciók egyike. Kompozíciója csupa logika és tanultság. A tehetség és tudás egyformán beszédes bizonyítéka. De a benne megnyilatkozó akarás nem a régi. Nagyobb annál és mégsem olyan tisztán művészi. A múlt évben még csak a művész mutatta az erejét. Ma már a nő, a pesti nő is

A pesti nő ellen semmi kifogásunk, de a budapesti művészet ellen igen. Mert Tatz László ezzel a képével mintha a budapesti művészet utjára akarna lépni. Akarása nagyobb lett, de a türelme kisebb. A múlt évben melegebb érzéssel dolgozott; több tudást fejtett ki. Ma nagyobb ügyességet mutat. — Vigyázat! — Kihajolni veszélyes.

Ha csak azt nézzük, hogy mit tartalmaznak tényleg a művészi alkotások, soha míg a világ, egyetlen egyet sem találhatunk tökéletesnek. Még emberi mértékkel mérve sem. Ha ellenben az akarást, a szellemet vesszük tekintetbe, akkor igenis beszélhetünk klasszikus értékekről, tökéletlen formák és viszont kis szellemről és akarásról nagy tudás mellett is.

Nálunk persze, különösen az obligát műcsarnoki kiállításokon, az utóbbi kombináció — volna a gyakoribb; ha olyan szapora volna az a bizonyos komoly tudás. No de ha nincs is elég szigorú fegyelmeztség, van mégis elég szemfényvesztő képesség *Pentelei Molnár* Jánosban, ahhoz, hogy úgy fessen meg egy porcellántigris, hogy az szakasztott olyan legyen mint a paprika az ecetes üvegben és viszont. Szép csendéleteket csinál azonban bájos női modelljeiből *Glatter Gyula* is. Nagyon okos dolog tőle, hogy mellesleg mintáz is. Ezzel üditheti fel legjobban anglo-amerikaiassá vált művészetét. Amit a retusírozó szalonképek festése forma- és karakterérzékén rontott, azt a mintázókéssel jóváteheti.

Kálmán Péternek sem ártana egy hasonló kitérő, mert festői érzése ugyan finom és színeiben van poézis, formái azonban sohasem függenek össze szilárdan, hiányzik belőlük a plasztikus konstrukció. *Czencz János* nagy női aktja viszont azt bizonyítja, hogy a művész ráeszmélt a fogyatékosaira és a jövőben több vonalat, energikusabb rajzot akar. Ez a plasztikus rajzra való törekvés különben egyre általánosabb. Ennek köszönheti *Hatvany Ferencz* is legjobb alkotásait (rokon-szenves és csöndes szépségekben gazdag festményei közé tartozik a most kiállított női képmása is); ez jellemzi hatvani követőjét, *Basch Gyulát* is. Nála persze modorosságot eredményez a francziás impresszionizmus keveredése a quattrocento szellemében olaszos formakereséssel. Művészettörténetet csinálni szebb feladat, mint művészettörténetet tanulni. Miért nem csinálnak hát fiatalabb művészeink nagyobb ambíciót abból, hogy a szó legjobb értelmében történelmieket legyenek?

Czigány Dezsőben is Rembrandt és Vallotton küzdenek egymással. Amit a művész a kettőhöz hozzáadott, az még csak olyan merészség, amiről nem tudjuk, hogy nagyvonalúsággá vagy pongyolássá fog-e fejlődni. Azt se tudjuk, hogy *Czigány Dezső* humorosan vagy csendéletszerűen akar-e hatni azzal, hogy önarcképein a politikai elveivel talán inkább ellenkező barátságában ábrázolja magát.

Felvinczi Takács Zoltán.

A Ma grafikai kiállítása. Hát bizony nincs szebb a tavasznál és a fiatalságnál. Nem csinálók titkot belőle: nekem is jobban szoktak tetszeni az ígéretes, fiatalos, sejtető alkotások, mint a klasszikus befejezettségek. Hanem éppen azért, mert szeretem látni és érezni a fiatalságot, nem tudja bevenni a természetem a koravénységét. Már pedig — sajnos — a lendületesen, fiatalosan indult expresszionista művészet szerfölött elcsavarodott eredeti utirányából. Az expresszionizmus bölcsője a romanticizmus volt. És lám, lám! Milyen vegytiszta, milyen papírszagu akademizmus lett belőle! Persze ne gondoljuk ám, hogy olyan akademizmus, amelyik előtt el kell némulni a legvörösebb felforgatónak is, hanem az akademizmus legterméketlenebb fajtája, melyhez már volt szerencséje a világnak, még pedig — né csudálkozzanak kubista és futurista uraim — éppen a közép-korban. Akkor skolaszticizmusnak hívták és bátran nevezhetik annak ma is. A síkok és vonalak önkényes kombinációja olyan rendszer szerint, melyet a szemlélő ellenőrizni nem tud, bizony nem egyéb, mint játékos és terméketlen időöltés. Ilyen terméketlen dolog az is, amit *Bortnyik Sándor* és *Ruttkay György* kubisták produkálnak. És az expresszionista *Schadl János* problémái sem vezethetnek

soha kielégítő megoldásra. Legjobban azonban *Uitz Bélát* sajnáljuk a kiállítók közül azért, hogy régi, meleg, egyéni, csupaézés művészetével szakított iskolás, száraz dolgok kedvéért és a művészet matematika alapműveleteiért feláldozta a művészet poézisét, holott az előbbi hidegséget és szegénységet, míg az utóbbi melegséget és gazdagságot jelent. Rudimentumokat rajzol *Máttis Teutsch János* is, de ő legalább tisztá érzésétől vezetteti magát állandóan. A kis csoport plasztikusa, *Spangher Ferencz*, vérbeli expresszionista. A két utóbbi művész az, aki a kiállításon a tavaszt, a sejtető ifjúságot képviseli.

F. T. Z.

SZINHÁZ.

A »Madame Sans-Gène« felelevenítése. A Scribe technikájából kinőtt és a párizsi burzsoák romantikusságát még jobban kihatásoló Dumas-t és Augier-t csak *Sardou* követhette, ez az »école de bon sens«-hez csatlakozó bravúros drámaiparos, akinek *Fédoráján* és *Toscáján* diákkorunkban könnyeztünk, de a »Madame Sans-Gène«-jén már bosszankodtunk. A Napoleon-kultusznak már nincs hulláma, Taine Napoleon-könyve, Jeromos herczeg védőirata, Meissonier austerlitz-i képe, Ingres portréja és a Hotel des Invalides siremléke elhomályosul Arthur Lévy »Napoleon intime« című könyvén át és hiába iratták a napoleonisták *Frédéric Massonnal* a »Napoleon et les femmes«-et, ha utána *Sardou* jött az ő »dernier cri«-jével. Mert ez a Napoleon csak egy szűk látókörű burzsoás hiába volt Heine minden rajongása, Taine gyűlölete és Erckmann-Chatrion megvetése, ha a Napoleon-kultuszt *Sardou* kalapálja bele a szórakoztató, üres és a nyolczvanas évek pózos, párizsi színjátszásába. És most, 1919-ben újra látjuk ezt az üres, semmitmondó, legfeljebb technikai bravurosságu, mechanikusan merev drámát, amelyre a *Magyar Színház* szokatlanul nagy energiát pazarolt és a cím-szerepben *Fedák Sári*, Napoleon alakításában pedig *Törzs Jenő* tehetségük minden megfeszítését adták.

(k. e.)

IRODALOM.

Krúdy Gyula: Kánaán földje. *Krúdy Gyula* szeret regélni anélkül, hogy figyelne az elbeszélő műfajok szabályaira és követelményeire. Talán éppen ezért érvényesül oly előnyösen, oly kényelmesen apró naplójegyzetekben, formát, bonyodalmat és következetességet nem kívánó krónikákban. E könyvecskében hasonló szabad írárok szenderegnek. Valamikor egy napilap vasárnapi hasábjain gyönyörködtek a merengő olvasót, de így, nyugodtabb köntösben, hónapok és világok enyészete után is bájosan, finoman hatnak ezek az álmatag jegyzetek. Kivételesen nem sarvasbokákról, nem ünödérékáról, nem finom és kecses erkölcselenségekről van szó, hanem vidám vendéglőkről, mosolygós sültekről, kerek czipóhasakról, melyet leginkább vidéki plébánosok viseltek. Merengés e könyv elsüppedt multakon, az író serszagu, kedélyes tegnapokat, duslevű, málnapiros szüreteket hívogat vissza egy levitézlett Magyarországból. Eltemetett azelettök halottsápadt arcza piroslik fel újra, a sárga zsirral leöntött kappan, a vörösborban páczolt vaddisznó, hurkás, turócsuszás torok terhes illata nyulik el a levegőben, mint jóllakott eb a küszöbön — egy boldog kacajos Kánaán ezernyi emléképe válik meleggé és ragyogóvá. Hasonlatok burjánzanak, mint sajátos, színes gombák, kedélyes, gondtalan évek sajognak és mosolyognak az eltávozottak csábos, távoli mosolyával, egy eltemetett Magyarország kel fel dohos kriptájából. Szelid, kedves, jóleső olvasmány ez a könyv, kurta, üdítő pihenő az inséges mindennapok, a fájdalmas magyar jelen bogáncsos országutján.

(sz. k.)

Táltos Könyvtár. *Kárpáti Aurél* szerkesztésében ily czimen indult meg egy időszere kérdésekkel foglalkozó füzetes vállalat. Az első szám *Buza Barna*: »Magyarország igaza« című kis tanulmányát tartalmazza. A kis füzet, miközben a magyar nemzet számára igazságot kér, kifejti, hogy az ország gazdasági egységének biztosítása az országban élő valamennyi nemzetnek létérdeke. A második szám *Illés Béla*: »A szellemi munkások és a szociálizmus« című tanulmányát adja közre. Illés szerint a szellemi munkásoknak érdekei megegyeznek a szervezett munkásság érdekeivel. A kommunista társadalomban minden munkát érdeme szerint fognak jutalmazni, a szellemi munkát is, a szerző nem érti tehát, hogy a szellemi munkások nálunk mégis miért irtóznak egy kommunisztikus berendezkedés lehetőségétől? Mi értjük és tudjuk — éppen azért. A harmadik-negyedik kettős szám *Braun Róbert*: »Magyarország feldarabolása és a nemzetiségi kérdés« című dolgozatát közli. A pontos számadatokra támaszkodó és részletes statisztikai tabellákkal ellátott munka főképen a külföld tájékoztatása céljából készült. Egy-egy izlésesen kiállított füzet ára 2 K.

Csermely Gyula: **Egy asszonyi dokumentum.** (*Elbeszélések.*) Ilyen könyvet nem szabad kiadni, még kevésbé megírni. Nyolcz elbeszélés van benne s mindegyike teljesen ellenkezője mindannak, ami érték, szépség, biztató előjel, felcsillanó novellisztikus próbálgatás. Ahol karakterek erőteljességét akarja megszólaltatni, ott groteszk, ríktó bohózi figurákat ad és ahol karrikaturákat vél csiszolni, ott szánalmas, rezignált, magukat tuljatszó emberkéket lök vértelen, erőszakos megkomponáltságú mesékbe, meddön kcczkázatos eseményekbe. Egyetlen olvasható története a »Magyar ember, magyar asszony«. Mintha Csudai Kalárit nemcsak tünetszerűen látta volna meg, hanem típusnak, asszonynak, férje tulgyengedségétől vergődő madárnak. De mit ér ennek a novellának őszintén induló hangja, bánatcs kis tragédiája, ha a többi elbeszélés mégis csak lehetetlen, zavárcs, dilettáns, hatástalan írás, amilyent még annak a napilapnak sem szabadna közölnie; amely *Csermely Gyulát* íróvá hamisította és ezzel elvágta küzdését, őszinte megnyilatkozásainak vergődő hangját, amire minden fiatal írónak éppen olyan szüksége van, mint a már-már kiszáradó virágnak a csendes, szemező nyári esőre.

(k. e.)

Megváltó viharban. (*Tuba Károly legújabb versei.*) Emlékezünk régebbi kötetekre. A »Ködön át« férfias lírájának kitöréseire, melyek bár egy szigoruan konzervatív iskola alapján épülnek fel, mégis új értékekre mutattak és kétségkívül előrevetették azt a későbbi fejlődést, amit az »Álmok hegedűjén« már frappánsan adott. Kora fájdalmas költőjét azonban leg-sajátcsabban új kötete: a *Megváltó viharban* reprezentálja, mert ez a könyv érzeteti legigazabban és állandó hangulata biztos következképp az a világnézetet, amelynek *Tuba Károly* mindig harcza volt. Szociálista költő, de ebbe a jelzőbe csak az foglalható bele, ami emberiesítés, teljes közvetlenségű testvériesülés, ami nem ismer stílzált czifraságok közé rejtett, bármily finomkodó tartózkodást, vagy könnyező reszketést. Azért vannak könnyei, bukolikus elcsuklásai, az élet apró indítékaiból keletkező nagy ölekezései is; itt talán áradóbb és többszínűbb, mint komplikált vagy raffinált, de költő, akit világnézete emel magasabb színvonalra, anélkül, hogy a tendenciás érzésközlés eszközkévé válna. Még valamit háborus verseiről, ezekről a kiemelkedő kivételekről, amelyek messze felülmulják nagyon silány hábcrus verstermésünk jó részét. Új kötete negyven szép verset és *Rauscher György* közvetlenül stílzált linoleummetszeteit tartalmazza. A szokatlanul gondos, finom kiállítású verseskönyvet a *Lampel-czég* adta ki.

(k. e.)

HETI POSTA.

Tavas helyett. Ön már végzett a tavasszal is. Boldog ember. Mi még fütünk. Befütünk a kéziratával.

Z. B. Tapolca. Milyen kedves és fordulatós ez a pár sor:

»Ide állunk, oda állunk,
Isten tudja, hova állunk.
A lábunkon majd megállunk.«

Hát persze, hogy a lábunkon, nem is a fejünkön. Bár ön a fejére is állhat, a versét még sem közöljük.

D. A. Székesfehérvár. Kár, hogy idejét multa, szívesen besoroztuk volna. Keressen föl máskor is.

Cé-dúr. Még ha mollban írta volna. De így ordít a tehetetlenségtől.

A. V. Budapest. Hogy »méltóztassunk« közölni novelláját. Nem méltóztatunk. Vagyunk olyan udvariasak.

Oleander. Azt kérdi, volt-e tekintélyes irodalmi multja, mikor a kabaréköltészetre adta magát? Lehet, jövendője azonban nem volt, azt biztosan tudjuk.

M. S. Nagyvárad. Sorra kerül.

Nem közölhetők: Gombház. Akt. Dália. A brigadóros kutyája. Pesti szemüveg. A tanár ur profilja. Szédület. Gyöngyvirág. Karrikaturák. Itatóspapír. Vázlatok. Radikális kesergő. Pápai tiara. Gondúzó. Zsuzsika. Davosi dal. Erdőben vagyunk. Lakoma.

Főszerkesztő **KISS JÓZSEF.** Felelős szerkesztő **RÓZSA MIKLÓS.**

Helyettes-szerkesztő **VIDOR MARCZEL.**

Pannónia-szálloda

Budapest, Rákóczi-ut 7. szám.

A Nemzeti Színház mellett.

Emelőtől elősegítő
nyálkoldó
savközhűtő

MATTONI
GISSHÜBLER
TISZTA TERMÉSZETES ALKALIÁS
SAVANYUVIZÉ.

FEST ■ ■ **VARGA** ■ TISZTÍT

BELVÁROSI KELMEFESTŐ ÉS VEGYTISZTÍTÓ
GYÁR ÉS KÖZPONT: VII., ILKA-UTCZA 30. SZ.

FŐÜZLET: IV., KAMMERMAYER KÁROLY-U. 3.

FIÓKÜZLETEK:

VI., ANDRÁSSY-UT 61., VIII., JÓZSEF-UTCZA 6.

Mintafestés!

Külön vidék-osztályunk postai megbízásokat soron kívül intéz el.

Gyászfestés 10 óra alatt!

Kiss József: Avar

című legújabb verseskönete

Ára 5 korona.

Posta és ajánlási díj 60 fill.

Megrendelhető A HÉT kiadóhivatalában Népszínház-u. 22.